

U 32/2024 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle YK:n tieto- ja viestintätekniikan rikollisiin tarkoituksiin käyttämisen torjuntaa koskevaa kattavaa kansainvälistä yleissopimusta koskevista neuvotteluista

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle kirjelmä YK:n tieto- ja viestintätekniikan rikollisiin tarkoituksiin käyttämisen torjuntaa koskevaa kattavaa kansainvälistä yleissopimusta koskevista neuvotteluista.

Helsingissä 13.6.2024

Oikeusministeri Leena Meri

Lainsäädäntöneuvos Jussi Matikkala

**YK:N TIETO- JA VIESTINTÄTEKNIIKAN RIKOLLISIIN TARKOITUKSIIN
KÄYTTÄMISEN TORJUNTAA KOSKEVAA KATTAVAA KANSAINVÄLISTÄ
YLEISSOPIMUSTA KOSKEVAT NEUVOTTELUT****1 Tausta ja sopimuksen tavoite**

Tekninen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja ja myös maailmanlaajuisesti lisännyt tietoverkkoihin kohdistuvia ja niitä hyväksi käyttäen tehtyjä rikoksia, joilla voidaan aiheuttaa laajalle ulottuvia ja vakavia vahinkoja yksilöille ja yhteiskunnalle. Tietoverkkorikollisuudesta on aikaisempaa korostuneemmin tullut rajat ylittävää rikollisuutta, mikä merkittävästi vaikeuttaa rikosten selvittämistä. Rikoksia tutkivat valtiot joutuvat myös yhä enemmän hankkimaan todistusaineistoa ja muita rikosten selvittämiseksi tarvittavia tietoja muista valtioista. Tapahtuneen kehityksen vuoksi on tärkeää turvata rikostorjunnan tehokkuus kansainvälisellä tasolla.

Teknologian väärinkäyttö rikollisiin tarkoituksiin on pitkään ollut myös YK:n asialistalla. Joulukuussa 2010 YK:n yleiskokous hyväksyi päätöslauselman 65/230, jolla YK:n rikosentorjunnan ja rikosoikeuden toimikuntaa (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, CCPCJ) pyydettiin perustamaan kaikille avoin hallitusten välinen asiantuntijaryhmä (Intergovernmental expert group, IEG), joka käynnistäisi kokonaisvaltaisen tutkimuksen tietoverkkorikoksista. Vuonna 2021 IEG välitti tätä tutkimustaan koskevat suosituksensa CCPCJ:lle, mutta se ei kuitenkaan onnistunut saavuttamaan yksimielisyyttä uuden kyberrikoksia koskevan oikeudellisen instrumentin tarpeesta. Tästä johtuen muutamat jäsenvaltiot aloittivat IEG:lle rinnakkaisen keskustelun uudesta tietoverkkorikossopimuksesta YK:n yleiskokouksen alaisessa ihmisoikeusasioiden komiteassa. Näiden keskusteluiden pohjalta yleiskokous lopulta joulukuussa 2019 hyväksyi päätöslauselman 74/247, jolla perustettiin kaikille avoin hallitustenvälinen ad hoc –komitea, joka sai tehtäväkseen laatia kattava kansainvälinen yleissopimus tieto- ja viestintätekniikan rikollisiin tarkoituksiin käyttämisen torjumiseksi. Komitean mandaatin mukaan sen on huomioitava tässä työssä olemassa olevat globaalit ja alueelliset oikeudelliset instrumentit samoin kuin IEG:n työ.

Ad hoc –komitean järjestäytymiskokous pidettiin New Yorkissa toukokuussa 2021 ja sen jälkeen komitea on kokoontunut vuosien 2022 – 2024 aikana kaikkiaan kahdeksan kertaa. Näiden istuntojen välillä kokonaisuutta on työstyetty myös epävirallisissa kokouksissa. Sopimusneuvottelut on tarkoitus saattaa päätökseen seuraavassa heinäkuun lopussa New Yorkissa aloittavassa istunnossa.

EU:ssa komissio antoi vuonna 2022 suosituksen neuvoston päätökseksi luvan antamisesta neuvotteluihin kattavasta kansainvälisestä yleissopimuksesta, jolla torjutaan tieto- ja viestintätekniikan käyttöä rikollisiin tarkoituksiin (COM(2022) 132 final). Asiaan muodostettiin kanta E-selvityksellä E 51/2022 vp. Neuvosto valtuutti komission neuvottelemaan sopimuksesta unionin puolesta päätöksellään (EU) 2022/895.

2 Sopimuksen pääsiallinen sisältö

Komitea on työstänyt sopimusluonnosta, jonka viimeisimmässä versiossa on kaikkiaan noin 67 artiklaa. Sopimusluonnos sisältää yleisiä määräyksiä, kriminalisointeja koskevia määräyksiä, rikosoikeudellisia menettelyitä koskevia määräyksiä, määräyksiä kansainvälisestä yhteistyöstä, teknistä apua ja ennalta ehkäisyä koskevia määräyksiä, sopimuksen täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä sekä sopimuksen loppumääräykset.

Sopimusluonnoksen I luku sisältää yleisiä määräyksiä, jotka koskevat sopimuksen tavoitteita, sopimuksessa käytettyjen termien määrittelyä, sopimuksen soveltamisalaa sekä yleisen määräyksen tarpeesta kunnioittaa jäsenvaltioita sitovia ihmisoikeusvelvoitteita sopimusta täytäntöönpantaessa. Toistaiseksi avoimena oleva sopimuksen soveltamisalaa koskeva 3 artikla viimeisimmän puheenjohtajan ehdotuksen mukaisesti kattaa rikosten tutkinnan, syytteet ja muut pakkokeinoja koskevat menettelyt, rikosten ennalta ehkäisyyn sekä sähköisen todistusaineiston keräämisen.

Sopimusluonnoksen II luku sisältää kriminalisointia koskevia määräyksiä. II luvun 6 artiklassa velvoitetaan osapuolet kriminalisoimaan oikeudeton pääsy tieto- tai viestintäteknologiajärjestelmään. 7 artikla koskee laittoman kuuntelun kriminalisointia ja 8 artikla sähköisiin tietoihin kohdistuvan oikeudettoman puuttumisen kriminalisointia. 9 artikla koskee tieto- tai viestintäteknologiajärjestelmään kohdistetun häiriön aiheuttamisen kriminalisointia. 10 artiklassa velvoitetaan osapuolet kriminalisoimaan tieto- ja viestintäteknologisen laitteen, salasanan, ohjelman tms. tahallinen ja oikeudeton hankinta, tuotanto, myynti, maahantuonti, jakelu tai muu saataville asettaminen. 6-9 artiklassa tarkoitettujen rikollisen teon tekemistä varten. 11 artiklassa säädetään tieto- ja viestintäteknologisiin järjestelmiin liittyvistä väärennöksistä ja 12 artiklassa tällaisiin järjestelmiin liittyvistä varkauksista ja petoksista.

II luvun 13 artiklassa osapuolet velvoitetaan kriminalisoimaan verkossa tapahtuvaan lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvät rikokset sekä lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan verkkomateriaalin levittäminen ja muu siihen liittyvä toiminta. 14 artiklassa velvoitetaan osapuolet kriminalisoimaan verkossa tapahtuva lapsen houkutteleva (ns. grooming) tarkoituksena tehdä häneen kohdistuva seksuaalirikos. 15 artikla koskee ilman suostumusta levitettävien intiimikuvien levittämisen kriminalisointia.

Sopimusluonnoksen 16 artikla koskee rikoksen tuottaman hyödyn pesua. Luonnoksen 17 artikla puolestaan on varattu muihin kansainvälisiin sopimuksiin liittyville rikoksille, mutta siitä ei ole vielä minkäänlaista tekstiluonnosta olemassa. 18 artiklassa säädetään oikeushenkilöiden vastuusta ja 19 artiklassa osallisuudesta ja yrityksestä. 20 artikla sisältää rikosten vanhentumisaikoja koskevan säännöksen. Luonnoksen 21 artiklassa määrätään syyteoikeudesta, tuomitsemisesta sekä seuraamuksista.

Sopimusluonnoksen III luku, joka sisältää 22 artiklan, koskee sopimuksella perustettuja rikosmääritelmiä koskevia toimivaltakysymyksiä.

Sopimusluonnoksen IV luku sisältää rikosprosessia ja viranomaisyhteistyötä koskevia määräyksiä. IV luvun soveltamisalaa koskevassa 23 artiklassa todetaan, että sopimuksen sisältämiä menettelyitä koskevia määräyksiä sovelletaan paitsi sopimuksella perustettaviin rikosmääritelmiin, myös muihin rikoksiin, jotka on tehty tietoverkkoja ja IT-teknologiaa hyödyntämällä. Tämän laajan soveltamisalan vastapainoksi neuvotteluissa on peräänkuulutettu tarvetta vahvalle ihmis- ja perusoikeuksia koskevalle suojalausekkeelle. Puheenjohtajan ehdotuksiin sisältyvän 24 artiklan mukaisen suojalausekkeen mukaisesti sopimusvaltioilta edellytettäisiin lisäksi, että menettelyjä koskevien määräysten täytäntöönpanossa on huomioitava tarve kunnioittaa ihmisoikeuksia ja suhteellisuusperiaatetta.

Sopimusluonnoksen IV luvun sisältämä 25 artikla sisältää määräyksiä nopeutetusta tallennetun digitaalisen tiedon säilyttämisestä. Sen mukaan osapuolten tulee varmistaa, että sen viranomaisilla on laeilla tai muilla hallinnollisilla määräyksillä vahvistettu oikeus antaa kyseisten tietojen säilyttämistä koskevia määräyksiä. Sopimusluonnoksen 26 artikla puolestaan sisältää vastaavan määräyksen liikennetietojen säilyttämisestä ja velvoitteesta jakaa näitä tietoja viranomaisille. Artikla 27 sisältää määräyksiä esittämismääräyksestä, joiden mukaan osapuolten on lainsäädännöllä tai muulla keinoin varmistettava, että yksittäinen henkilö voidaan velvoittaa luovuttamaan hallussaan olevaa digitaalista tietoa tai palveluntuottaja, joka tarjoaa palveluitaan kyseisessä maassa, luovuttamaan ko. palveluita koskevaa digitaalista tietoa viranomaisille. Luonnoksen 28 artikla sisältää määräyksiä osapuolten velvoitteesta säätää viranomaisten oikeudesta suorittaa tietojärjestelmiä ja niillä olevia sähköisiä tietoja koskevia etsintää ja takavarikkoa.

Luonnoksen 29 ja 30 artiklat sisältävät määräyksiä reaaliaikaisen liikenne- ja sisältötiedon luovuttamisesta. 29 artiklalla osapuolet veloitettaisiin säätämään laeilla siitä, että viranomaiset voivat teknisillä toimenpiteillä kerätä reaaliaikaista liikennetietoa ja että palveluntuottajat voitaisiin velvoittaa keräämään näitä tietoja taikka tekemään yhteistyötä ko. tietojen keräämiseksi. 30 artikla sisältäisi vastaavat määräykset reaaliaikaisen sisältötiedon luovuttamisesta. Sopimusluonnoksen 23 artiklan nojalla osapuolet voivat halutessaan myös sopimusta hyväksyessään tehtävin varauksin rajoittaa 29 ja 30 artikloiden soveltamista vain kapeampaan rikosten ryhmään.

Sopimusluonnoksen IV luvun 31 artikla koskisi rikosshyödyn menettämistä, 32 artikla rikosrekisterin perustamista, 33 artikla todistajien suojelua sekä 34 artikla uhrien avustamista ja suojelua.

Sopimusluonnoksen V luku koskee kansainvälistä yhteistyötä. V luvun 35 artikla sisältäisi määräyksiä kansainvälisen yhteistyön yleisistä periaatteista, 36 artikla tietosuojasta, 37 artikla luovuttamisesta, 38 tuomittujen siirroista, 39 artikla menettelyiden siirroista, 40 artikla vastavuoroista oikeusapua koskevista periaatteista ja 41 artikla ympärivuorokauden toimivien yhteispisteiden perustamisesta. 42 artiklan nojalla osapuolet voisivat pyytää toisen osapuolen viranomaisia ryhtymään toimiin 25 artiklan mukaiseksi tiedon säilyttämiseksi niissä tapauksissa, joissa pyytävä osapuoli aikoo myös laittaa oikeusapupyynnön ko. tiedon luovuttamiseksi. 43 artikla puolestaan koskee tilanteita, joissa 42 artiklan kattamissa tilanteissa selviää, että kyse on kolmannen osapuolen alueella olevasta tiedosta, jolloin osapuolen, jolta tietoja on pyydetty, tulee viivytyksettä luovuttaa riittävät tiedot ko. palveluntarjoajan tunnistamiseksi.

Sopimusluonnoksen 44 artiklan mukaan osapuoli voi pyytää toiselta osapuolelta oikeusapua tallennettuna olevan digitaalisen tiedon osalta. Luonnoksen 45 artikla puolestaan koskee oikeusapua reaaliaikaisen liikennetiedon osalta ja 46 artikla sisältää vastaavat oikeusapua koskevat määräykset sisältötiedon osalta. Artikloiden 45 ja 46 mukaisesti oikeusavun antaminen tapahtuu kansallisen lainsäädännön puitteissa.

Sopimusluonnoksen 47 artikla sisältää määräykset viranomaisyhteistyöstä. Sen mukaan osapuolten tulee kansallisen lainsäädännön ja hallinnollisten määräystensä puitteissa tehdä yhteistyötä tehostaakseen sopimuksessa tarkoitettujen rikosten torjumista. Luonnoksen 48 artiklalla esitetään osapuolten harkittavaksi myös yhteistyöjärjestelyiden perustamista koskien yhteisiä tutkintaryhmiä. 49 artikla sisältää määräyksiä konfiskaatiota koskevien kansallisten mekanismien perustamiseksi. 50 – 52 artiklat puolestaan koskevat kansainvälistä yhteistyötä menettämisseuraamuksen osalta.

Sopimusluonnoksen VI luku sisältää määräyksiä toimista, joihin valtioiden tulisi ryhtyä tietoverkkorikollisuuden ennalta ehkäisemiseksi. Luku VII puolestaan sisältää määräyksiä osapuolten toisilleen antamasta teknisestä avusta ja tietojenvaihdosta.

Sopimusluonnoksen luku VII sisältää kaksi artiklaa sopimuksen täytäntöönpanosta. 57 artiklassa määrätään osapuolikokouksen perustamisesta, jonka tehtävänä olisi parantaa sopimusvaltioiden valmiuksia ja yhteistyötä sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Sopimuksen 58 artiklalla perustettaisiin sihteeristö toteuttamaan tarvittavat palvelut osapuolikokoukselle.

Sopimusluonnoksen luku IX sisältää tavanomaiset loppumääräykset sopimuksen allekirjoittamisesta, voimaantulosta ja sopimuksen muuttamisesta. Lukuun sisältyvän 59 artiklan mukaisesti sopimusvaltioiden tulisi toteuttaa kaikki lainsäädännölliset ja muut tarpeelliset toimet sopimuksen velvoitteiden kansalliseksi voimaansaattamiseksi. Saman artiklan mukaan osapuolet voivat myös säätää sopimusta tiukemmista määräyksistä koskien sen kattamien rikosten torjuntaa. Luonnoksen 61 artiklan mukaan sopimukseen sitoutumisesta huolimatta osapuolet voisivat sen jälkeen edelleen soveltaa myös mahdollisia kahdenvälisiä sopimuksiaan. 61 artiklan mukaan sopimusta voitaisiin täydentää jatkossa myös mahdollisesti neuvoteltavilla pöytäkirjoilla.

3 Sopimuksen oikeusperusta

Sopimusta neuvotellaan unionin puolesta Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 218 artiklan mukaisessa menettelyssä. Aineellisina oikeusperustoina neuvoston päätöksessä, jolla komissio valtuutettiin neuvottelemaan sopimusta unionin puolesta, mainitaan SEUT 82 artikla 1 ja 2 kohdat sekä 83 artiklan 1 kohta, jotka koskevat oikeudellista yhteistyötä rikosoikeuden alalla ja jotka tämän hetken tietojen valossa tulisivat kyseeseen myös sopimuksen allekirjoittamista ja tekemistä koskevien neuvoston päätösten oikeusperustoina. Tällöin neuvosto tekisi päätökset sopimuksen allekirjoittamisesta ja tekemisestä unionin puolesta määräenemmistöllä SEUT 218 artiklan 8 kohdan mukaisesti. Neuvoston päätös sopimuksen allekirjoittamisesta ei edellytä Euroopan parlamentin kuulemista tai hyväksyntää. Neuvoston päätös sopimuksen tekemisestä edellyttäisi kuitenkin parlamentin hyväksyntää SEUT 218 artiklan 6(a) kohdan mukaan. Parlamentille tiedotetaan asiasta menettelyn kaikissa vaiheissa SEUT 218 artiklan 10 kohdan mukaisesti.

Valtioneuvosto katsoo esitetyt oikeusperustat asianmukaisiksi.

4 Sopimuksen vaikutukset

Neuvoteltava sopimus täydentäisi olemassa olevaa kansainvälisten sopimusten verkostoa kansainvälisen tietoverkkorikollisuuden aiempaa tehokkaammaksi torjumiseksi. Tällä hetkellä keskeisin kansainvälinen sopimus tällä alalla on Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskeva yleissopimus (ns. Budapestin sopimus SopS 59 ja 60/2007) ja sen lisäpöytäkirjat. Neuvoteltava sopimus pitkälti noudattaa Budapestin sopimuksen mallia, mutta se olisi neuvoteltu YK:n kontekstissa ja potentiaalisesti voisi muodostua maantieteellisesti kattavammaksi sopimukseksi.

Sopimuksen vaikutukset on kuitenkin mahdollista arvioida lopullisesti vasta kun lopullinen sopimusteksti on hyväksytty.

Mahdollisesti syntyvän sopimuksen edellyttämien Suomen lainsäädäntömuutosten taloudelliset vaikutukset tullaan arvioimaan säädösvalmistelun yhteydessä ja niihin liittyvät

määräraha-vaikutukset käsitellään normaaliin tapaan osana Julkisen talouden suunnitelma- ja talousarviovalmistelua.

5 Sopimuksen suhde Suomen lainsäädäntöön

Sopimus tulisi valtioneuvoston alustavan arvion mukaan sisältämään sekä EU:n että jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Lopullinen arvio toimivallan jakautumisesta voidaan tehdä vasta, kun neuvottelut on saatettu päätökseen ja sopimusteksti on kokonaisuudessaan valmis.

Sopimuksen suhdetta Suomen lainsäädäntöön ja erityisesti mahdollisia muutostarpeita selvitetään tarkemmin myöhemmässä vaiheessa. Jo nyt voidaan kuitenkin todeta, että sopimus tulisi sisältämään useita lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä sekä yksilöiden perusoikeuksia koskevia määräyksiä. Kansallisesta lainsäädännöstä merkityksellisiä ovat ainakin rikoslaki (39/1889), esitutkintalaki (805/2011), pakkokeinolaki (806/2011), laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta (456/1970) sekä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettu laki (4/1994). Rikoksentehtijän luovuttamista koskien merkityksellisiä ovat myös Suomen muiden valtioiden kanssa tekemät kahdenväliset sopimukset.

Keskeisin tietoverkkorikollisuuden torjuntaa koskeva kansainvälinen instrumentti on Budapestin sopimus ja sen toinen lisäpöytäkirja, joka koskee yhteistyön tiivistämistä ja sähköisten todisteiden luovuttamista osapuolten kesken. Sopimus on avoin myös EN:n ulkopuolisille valtioille ja siihen on toistaiseksi liittynyt 72 valtiota, Suomi mukaan lukien.

Yleissopimusneuvotteluissa käsitellyistä kysymyksistä monia käsitellään myös voimassa olevilla EU-säädöksillä. Erityisesti tämä koskisi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta annettua direktiiviä 2011/93/EU, tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä annettua direktiiviä 2013/40/EU sekä muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennysten torjunnasta annettua direktiiviä (EU) 2019/713. Muissa EU:n säädöksissä annetaan yhteisiä sääntöjä rikosten torjumiseksi silloin, kun tietojärjestelmien käyttö voi tarjota niihin mahdollisuuden, mukaan lukien terrorismi, ihmiskauppa, laiton huumausainekauppa, laiton asekauppa, rahanpesu, korruptio ja järjestäytynyt rikollisuus.

Neuvoteltavilla määräyksillä on liittymäkohtia myös rikosoikeudellisiin menettelyihin liittyvään yhteistyöhön. EU:n nykyinen lainsäädäntökehys sisältää lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten yhteistyötä rikosasioissa koskevia säädöksiä, joihin kuuluvat direktiivi 2014/41/EU rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä, yleissopimus keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä, asetus (EU) 2018/1727 Eurojustista, asetus (EU) 2016/794 Europolista, asetus (EU) 2017/1939 tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa, neuvoston puitepäätös 2002/465/YOS yhteisistä tutkintaryhmistä sekä neuvoston puitepäätös 2009/948/YOS rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta.

Lisäksi sopimusluonnoksen kannalta merkityksellinen on heinäkuussa 2023 hyväksytty neuvoston asetus (EU) 2023/1543 eurooppalaisista esittämismääräyksistä ja eurooppalaisista säilyttämismääräyksistä sähköisten todisteiden hankkimiseksi rikosoikeudellisissa menettelyissä ja rikosoikeudellisten menettelyjen perusteella annettujen vapaudenmenetyksen käsittävien rangaistusten täytäntöönpanoa varten (ns. E-evidence). Euroopan unioni on tehnyt myös kahdenvälisiä rikosoikeusyhteistyötä koskevia sopimuksia kolmansien maiden kanssa,

kuten sopimukset keskinäisestä oikeusavusta Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen sekä Euroopan unionin ja Japanin välillä.

Lisäksi unioni on hyväksynyt useita direktiivejä, joilla vahvistetaan epäiltyjen ja syytettyjen prosessuaalisia oikeuksia. Henkilötietojen suoja on SEUT-sopimuksen 16 artiklassa ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 8 artiklassa turvattu perusoikeus. Henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava asetusta (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) ja direktiiviä (EU) 2016/680 (tietosuojadirektiivi). Perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan myös jokaisen perusoikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan. Sähköistä viestintää koskevien tietojen käsittelyssä on noudatettava direktiiviä 2002/58/EY (sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi).

6 Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 22 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat rikosoikeutta koskevat asiat 18 §:n 25 kohdassa säädetyn poikkeuksin. Mainittu poikkeus koskee teon rangaistavaksi säätämistä ja rangaistuksen määrää, kun on kysymys maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvasta oikeudenalasta. Itsehallintolain 27 §:n 23 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat lisäksi asiat, jotka koskevat lainkäyttöä, ottaen huomioon lain 25 ja 26 §:n säännökset, sekä esitutkintaa, tuomioiden ja rangaistusten täytäntöönpanoa sekä rikoksenteikijän luovuttamista. Lain 25 §:ssä kyse on hallintolainkäytöstä, joka liittyy maakunnan hallituksen ja sen alaisen viranomaisen päätökseen ja lain 26 §:ssä taas kysymys on hallintotuomioistuimen perustamisesta maakuntaan.

Neuvoteltavan sopimuksen sisältö edellä todetun mukaisesti kuuluisi valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Lainsäädäntövallan jakautumista on arvioitava tarkemmin sopimuksen lopullisen sisällön tarkennuttua.

7 Sopimuksen käsittely Euroopan unionin toimielimissä ja muiden jäsenvaltioiden kannat

Neuvosto on hyväksynyt komissiolle neuvottelumandaatin neuvoston päätöksellä (EU) 2022/895. SEUT 218 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuna erityiskomiteana toimii neuvoston COPEN –työryhmä, jota komissio on neuvotteluiden kuluessa kuullut säännöllisesti. Komissiolle annetut neuvottelumandaatit ja COPEN –työryhmässä täsmennetyt kannat vastaavat myös valtioneuvoston näkemystä.

Alun perin EU-jäsenvaltiot suhtautuivat pidättyvästi sopimusneuvotteluiden aloittamiseen, koska ne katsoivat, että Budapestin yleissopimus ja sen lisäpöytäkirjat jo sisältävät kattavat määräykset tällä alalla, ja yleissopimus on saavuttanut globaalin standardin aseman. Neuvottelujen edetessä useat jäsenvaltiot ovat alkaneet pitää tärkeänä uuden yleissopimuksen loppuunsaattamista korostaen kuitenkin, että uusi yleissopimus ei saa olla ristiriidassa aiempien tätä koskevien yleissopimusten, erityisesti Budapestin yleissopimuksen, kanssa.

8 Ehdotuksen kansallinen käsittely

Oikeusministeriö on osallistunut sopimusneuvotteluihin, sekä niitä koskevaan EU:n kannanmuodostukseen.

Lakivaliokunta yhtyi E 51/2022 vp selvityksessä esitettyyn valtioneuvoston kantaan ja antoi sen johdosta lausunnon LaVL 15/2022 vp. Lausunnossaan valiokunta korosti, että sopimuksen sisältö on EU:n toimivaltakysymyksiin liittyen arvioitava neuvottelujen aikana erittäin

huolellisesti. Neuvoteltavan sopimuksen sisällön osalta valiokunta viittasi Budapestin sopimusta neuvoteltaessa toteamaansa kantaan, jonka mukaan se on pitänyt tärkeänä, että sähköisen todistusaineiston säilyttämistä tai hankkimista koskevat menettelylliset toimenpiteet tulee toteuttaa osapuolten toimivaltaisten viranomaisten yhteistyöhön perustuvan mallin kautta. Samalla valiokunta korosti, että tällaista sääntelyn kohtaa ei voida arvioida irrallisena, vaan huomioon on otettava valmisteltavan yleissopimuksen sääntely kokonaisuudessaan. Tämä koskee esimerkiksi yleissopimuksen perus- ja ihmisoikeuksien ja tietosuojan turvaamista koskevaa sääntelyä sekä niitä yhteistyötä koskevia kieltäytymisperusteita, joita mahdolliseen notifiointimenettelyyn liitettäisiin. Olennaisena valiokunta piti myös sitä, että yleissopimukseen rakennettaisiin sen asianmukaista soveltamista valvova mekanismi. Hallintovaliokunta antoi kannanoton, jonka mukaan se yhtyi valtioneuvoston kantaan.

9 Sopimuksen allekirjoittaminen, väliaikainen soveltaminen ja voimaantulo

Neuvottelujen ollessa kesken allekirjoittamisen ajankohdasta ei ole vielä tietoa.

Sopimusluonnokseen ei sisälly määräystä sen väliaikaisesta soveltamisesta.

Sopimusluonnokseen sisältyvän voimaantulomääräyksen mukaan sopimus tulisi voimaan 90 päivän kuluttua siitä päivästä, jona siihen on sitoutunut 40 osapuolta. Sellaisen valtion osalta, joka tallettaa liittymiskirjat sopimuksen voimaantulon jälkeen, sopimus tulee voimaan kolmantenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun sitoutumiskirja on talletettu.

10 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää perusteltuna Euroopan unionin osallistumista yleissopimusneuvotteluihin. Yleissopimus tulee koskemaan asioita, joista jo on edellä selostetulla tavalla merkittävästi EU:n lainsäädäntöä.

EU:n neuvottelutavoitteena on sen jäsenvaltioilta saaman mandaatinkin mukaisesti ollut varmistaa, että neuvoteltava sopimus toimisi tehokkaana välineenä rikosoikeusalan lainvalvonta- ja oikeusviranomaisille kyberrikollisuuden maailmanlaajuisessa torjunnassa ja että se toisi lisäarvoa ko. rikoksia koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön. Lisäksi neuvotteluissa on mahdollisimman hyvin pyritty huomioimaan myös olemassa olevat kansainväliset ja alueelliset rikosoikeusyhteistyötä koskevat instrumentit, kuten Budapestin sopimus ja sen lisäpöytäkirjat, sekä muun muassa viranomaisyhteistyön mallin osalta myös YK:n kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaista yleissopimusta (UNTOC) ja YK:n korruption vastaista yleissopimusta (UNCAC). Nämä tavoitteet on valtioneuvoston näkemyksen mukaan saavutettu.

On tärkeää, että neuvoteltavan yleissopimuksen määräykset vastaavat perus- ja ihmisoikeuksien osalta EU:n ja jäsenvaltioiden oikeutta, mukaan lukien perusoikeudet, vapaudet ja EU:n oikeuden yleiset periaatteet sellaisina kuin ne on vahvistettu Euroopan unionin perussopimuksissa ja perusoikeuskirjassa. Yleissopimuksen määräysten tulisi myös muilta osin mahdollisimman pitkälle vastata muita relevantteja EU:n sisäisiä säännöksiä, kuten tietosuojaa koskevaa sääntelyä. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan nämä tavoitteet ovat edelleen sopimusneuvotteluissa relevantteja ja ne tulisi huomioida myös neuvotteluiden loppuvaiheissa.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan kriminalisointeja ja rikosoikeusyhteistyötä koskevien säädösten osalta neuvotteluissa tulisi edelleen pyrkiä mahdollisimman pitkälle menevään

yhtenäisyyteen jo olemassa olevien kansainvälisten säännösten kanssa EU:n yhteisen kannan mukaisesti.